

MEDICĪNAS TIESĪBAS

Sagatavojis autoru kolektīvs
S. Slokenbergas un S. Olsenas
zinātniskajā redakcijā

Otrais papildinātais izdevums

TIESU NAMU AĢENTŪRA

2022

UDK 34:61
Me082

MEDICĪNAS TIESĪBAS. Otrais papildinātais izdevums
Sagatavojis autoru kolektīvs
S.Slokenbergas un S.Olsenas zinātniskajā redakcijā
Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022, 701 lpp.

Autori:

Agnese Gusarova (7. nod.), Aldis Lieljuksis (17. nod.),
Aleksands Potaičuks (16. nod.), Anita Slokenberga (4. nod.),
Ilze Vilka (15., 17. nod.), Karina Palkova (9. nod.), Laura Kadile (3. nod.),
Laura Šāberte (4. nod.), Liene Elizabete Tauriņa (12., 13. nod.), Niāra Zālīte (6. nod.),
Olga Šķerberga (6. nod.), Ronalds Rožkalns (18. nod.),
Santa Slokenberga (Ievads, 2., 3., 5., 7., 11., 13. nod., Nobeigums),
Signe Mežinska (8. nod.), Solvita Olsena (Ievads, 1., 5., 10., 14. nod., Nobeigums)

Zinātniskās redaktores Dr.iur. Santa Slokenberga un Dr.iur. Solvita Olsena

Darbs ir autortiesību objekts un aizsargāts ar Autortiesību likumu.

Autora tiesību pārkāpšana, jo īpaši darba pavairošana, tulkošana, izplatīšana u. tml. bez
autora piekrišanas, ir krimināli sodāma rīcība.

© Agnese Gusarova, 2022	© Niāra Zālīte, 2022
© Aldis Lieljuksis, 2022	© Olga Šķerberga, 2022
© Aleksands Potaičuks, 2022	© Ronalds Rožkalns, 2022
© Anita Slokenberga, 2022	© Santa Slokenberga, 2022
© Ilze Vilka, 2022	© Signe Mežinska, 2022
© Karina Palkova, 2022	© Solvita Olsena, 2022
© Laura Kadile, 2022	© Marina Selunska, mākslinieciskais
noformējums, 2022
© Laura Šāberte, 2022	© Tiesu namu aģentūra, makets un
literārā redakcija, 2022
© Liene Elizabete Tauriņa, 2022	

Par grāmatas saturu un faktu pareizību atbild grāmatas autori.

Izdevējs: Tiesu namu aģentūra
Baldones iela 1 B, Rīga, LV-1007
tnagramatas.tna.lv; facebook.com/TNAgramatas

Tirāzētājs: SIA "Jelgavas tipogrāfija"

ISBN 978-9934-621-01-7

Saturs

Ievadvārdi izdevumam	7
Par autoriem	10
No zinātniskajām redaktorēm (<i>Santa Slokenberga, Solvita Olsena</i>).....	16
Izmantotie saīsinājumi.....	18
Ievads (<i>Santa Slokenberga, Solvita Olsena</i>)	22
1. nodaļa. Cilvēks un valsts. Veselība un tiesības (<i>Solvita Olsena</i>).....	29
2. nodaļa. Eiropas Savienība un veselība (<i>Santa Slokenberga</i>)	69
3. nodaļa. Ārstniecības iestāžu darbības tiesiskie aspekti (<i>Laura Kadīle, Santa Slokenberga</i>)	97
4. nodaļa. Ārstniecības personu un ārstniecības atbalsta personu kompetence ārstniecībā (<i>Laura Šāberte, Anita Slokenberga</i>).....	122
5. nodaļa. Pacientu tiesības (<i>Santa Slokenberga, Solvita Olsena</i>).....	162
6. nodaļa. Bērnu ārstniecība (<i>Olga Šķerberga, Niāra Zālīte</i>).....	224
7. nodaļa. Pacienta datu aizsardzība (<i>Santa Slokenberga, Agnese Gusarova</i>).....	254
8. nodaļa. Individuālā atbildība par veselību un pacienta pienākumi (<i>Signe Mežinska</i>).....	296
9. nodaļa. Mākslīgais intelekts ārstniecībā (<i>Karina Palkova</i>)	327
10.nodaļa. Garīgo traucējumu ārstēšanas principi un cilvēku tiesības garīgās veselības aprūpē (<i>Solvita Olsena</i>)	351
11. nodaļa. Seksuālā un reproduktīvā veselība (<i>Santa Slokenberga</i>).....	399
12. nodaļa. Transplantācija (<i>Liene Elizabete Tauriņa</i>)	445
13. nodaļa. Ārstniecība cilvēka dzīves nogalē (<i>Santa Slokenberga, Liene Elizabete Tauriņa</i>)	474
14. nodaļa. Pacienta tiesību aizsardzības līdzekļi (<i>Solvita Olsena</i>).....	503
15. nodaļa. Ārstniecības personu disciplinārā atbildība (<i>Ilze Vilka</i>)	547

16.nodaļa.	Ārstniecības personu administratīvā atbildība (<i>Aleksands Potaičuks</i>)	564
17. nodaļa.	Ārstniecības personu krimināltiesiskā atbildība (<i>Aldis Lieljuksis, Ilze Vilka</i>)	595
18. nodaļa.	Pacienta tiesības uz atlīdzību (<i>Ronalds Rožkalns</i>)	657
Nobeigums	(<i>Santa Slokenberga, Solvita Olsena</i>)	698
Summary	700

Ievadvārdi izdevumam

Ēriha Marijas Remarka grāmatā "Lisabonas nakts" divi dzīves nolemtie jeb drīzāk nacistu valsts nolemtie, kam atņemts viss – pat personas identitāte, spriež par eksistenciālām problēmām, proti, pašu galveno:

"Bet sakieta man – kas ir vērtīgāks par cilvēka dzīvību?"

Nekas, – es atbildēju, zinot, ka tā bija taisnība un tomēr nebija taisnība, – tikai mēs paši piešķiram tai vislielāko vērtību."¹

Izpratne par to, ka cilvēka dzīvība ir vērtība, sakņojas kultūrā. Tā ir sociāla konstrukcija, kas veido mūsu personiskās cilvēcības un arī sabiedrības kopdzīves pašus pamatus. Cilvēka jeb sava paša dzīvība ir primārā vērtība ikvienam no mums. Vienlaikus ikviena cilvēka dzīvība ir arī visas sabiedrības kopīga vērtība, kuras aizsardzībai no apdraudējumiem tiek veidota tiesību sistēma. Sabiedrība, balstoties kultūrā valdošajā izpratnē par taisnīgumu, nosaka cilvēka dzīvības tiesiskās aizsardzības apjomu un instrumentus, kā to īstenot. Sākotnēji dzīvības aizsardzība tika noteikta no apdraudējumiem, kas vispirms izriet no citu cilvēku vardarbīgas rīcības. Tas spilgti redzams bauslībā: "Tev nebūs nokaut!"² Taču jau visai drīz līdzās slepkavības aizliegumam cilvēka dzīvības aizsardzībā nostājās dziedināšanas tiesiskais regulējums, proti, jau senākie zināmie rakstītie tiesību avoti, piemēram, Hammurapi likumi ietver arī medicīniskās aprūpes noteikumus un pacienta tiesības.

Līdz ar zinātnes attīstību mūsdienu medicīna spēj piedāvāt aizvien jaunas iespējas cilvēka dzīvības un veselības aizsardzībai. Vidējais mūža ilgums un cilvēka dzīves kvalitāte aizvien aug. Taču cilvēkam, izdarot savu izvēli, kā tieši tapt dziedinātam, tāpat kā sendienās joprojām pamatā ir jāpaļaujas uz mediķu padomiem, jo izprast medicīnisko manipulāciju jēgu un sekas lielākoties spēj tikai paši mediķi. Būtiski ir atcerēties, ka galvenās izvēles par to, kas notiek ar cilvēku, ar cilvēka ķermeni un garu, arī šajā gadījumā ir paša cilvēka rokās. Tās ir cilvēka tiesības pašnoteikties, lemt pašam par savu ķermeni gan dzīves laikā, gan izteikt savu gribu par to, kas ar ķermeni notiks

1 Remarks Ē. M. *Lisabonas nakts*. – Rīga: Liesma, 1984, 46. lpp.

2 Mozus 20:13, Bībele. Pieejams: <https://bible.lv/bible/bible.php> (skatīts 10.07.2022.).

pēc personas nāves. Cilvēka pamattiesības nosaka valsts pienākumu tiesiski aizsargāt ne tikai cilvēka dzīvību, bet arī viņa tiesības pašam lemt par savu dzīvi jeb pašnoteikties. Tas izriet no cilvēka pamattiesībām uz brīvību. "Viena no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtībām ir cieņa pret cilvēka brīvību sekot savai sirdsapziņai, uzskatiem un pārliecībai."³ Cilvēka brīvība citastarp ietver aizsardzību pret personas pašnoteikšanos ierobežojošu citu personu rīcību vai sabiedriskās domas ietekmi.⁴ Cilvēka brīvība paģērē no valsts noteikt tiesības, taču nevis kā personas rīcības striktu regulatoru, bet gan kā brīvības garantu, kas ierobežo citu tiesības iejaukties cilvēka pašnoteikšanās brīvības īstenošanā. Tas nozīmē, ka neviens – pat kompetenti mediķi – nedrīkst lemt cilvēka vietā, kas viņam ir labāk, ja vien viņš ir pie apziņas vai ir atstājis skaidras norādes kā rīkoties. Taču cilvēkam jāapzinās, ka pašnoteikšanās brīvība viņu padara atbildīgu par savu izvēli un tās sekām.

Cilvēka pamattiesību un medicīnas zinātnes attīstības rezultātā ir radies sarežģīts attiecību, proti, savstarpējo tiesību un pienākumu tīkls starp cilvēku, kas saņem mediķa palīdzību, jeb pacientu, mediķi, kurš šo palīdzību sniedz, medicīnas iestādi, kurā mediķis strādā, un valsti, kurai, no vienas puses, ir pienākums tiesiski regulēt pacienta un mediķa attiecības, bet, no otras puses, pašai ir pienākumi gan pret pacientu, kam pamattiesībās noteikts zināms veselības aprūpes apjoms, kas jānodrošina valstij, gan mediķi, kura darbam finansējumu piešķir valsts. Lai šo sarežģīto attiecību tīklu padarītu draudzīgāku pacientam, darbojas starptautiskās tiesas un starptautiskās organizācijas, kas nosaka pārnacionālas prasības valstij veselības aprūpes jomā. Visu šo kopumu regulē medicīnas tiesības.

Pat nespeciālistam ir skaidrs, ka medicīnas tiesības ir būtiska tiesību nozare, jo ikviens no mums savu reizi ir patients. Vienlaikus tā ir sarežģīta un apjomīga tiesību nozare, kas turpina dinamiski attīstīties līdz ar pamattiesību un zinātnes attīstību. Tāpēc ļoti būtiski, ka Solvita Olsena un Santa Slokenberga kopā ar autoru kolektīvu ir sagatavojušas atkārtotu, papildinātu grāmatas "Medicīnas tiesības" izdevumu. "Medicīnas tiesības" vispirms ir rokasgrāmata ārstiem un tiem juristiem, kuri konfliktos starp mediķi un pacientu pārstāv kādu no pusēm. Taču, manuprāt, ikviens interesents šajā grāmatā

³ Satversmes tiesas 2018. gada 26. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2017-18-01, 25.2. punkts.

⁴ Berlin I. *Freedom And Its Betrayal*. – London: Random House, 2012, p. 8.

varēs papildināt zināšanas par savām kā pacienta tiesībām, jo grāmatas galvenais uzdevums ir sekmēt ikviena pacienta tiesību pilnīgāku īstenošanu. Vēlu grāmatai sasniegt savu mērķi, lai ikviens no mums justos drošs kompetenta speciālista rokās, atceroties, ka gala lēmumus par to, kā un vai tapt dziedinātam, tomēr pieņem pacients pats!

Sanita Osipova

Dr. iur. prof.

Par autoriem

Agnese Gusarova

Agnese Gusarova 2001. gadā ir ieguvusi jurista kvalifikāciju, 2002. gadā – sociālo zinātņu maģistra grādu tiesību zinātnē. A. Gusarovai ir ilgstoša pieredze darbā dažādos amatos valsts pārvaldes institūcijās – Datu valsts inspekcijā un Nacionālajā veselības dienestā. Vairāk nekā 4 gadu pieredze privātajā sektorā veselības nozarē. A. Gusarova ir piedalījies 2015. gadā izdotās grāmatas "Medicīnas tiesības" sagatavošanā (2. nodaļas "Veselības aprūpe un Eiropas Savienība" līdzautore un 6. nodaļas "Konfidencialitāte un personas datu aizsardzība veselības nozarē" autore). Piedalījies 2019. gadā iznākušās grāmatas "Pacientu tiesību likuma komentāri" tapšanā (Pacientu tiesību likuma 9. un 10. panta komentāru autore).

Aldis Lieljuksis

Dr.iur. Aldis Lieljuksis ir asociētais profesors Rīgas Stradiņa universitātē un zvērināts advokāts. A. Lieljuksa interešu lokā ir krimināltiesiskās atbildības jautājumi medicīnas tiesību jomā. A. Lieljuksis ir Latvijas Zinātnes padomes eksperts. Latvijas Nacionālās enciklopēdijas līdzautors, 2015. gadā izdotās grāmatas "Medicīnas tiesības" 11. nodaļas "Ārstniecības personu atbildība", 2019. gadā iznākušo Kriminālprocesa likuma komentāru 11. nodaļas "Speciālās izmeklēšanas darbības" autors, kā arī 2021. gadā izdotās monogrāfijas "Operatīvās darbības tiesiskās un praktiskās problēmas" autors. A. Lieljuksis ir arī daudzu citu zinātnisko rakstu un publikāciju medicīnas tiesību un tiesībsargājošo iestāžu kompetences jomā autors.

Aleksandrs Potaičuks

Dr.iur. Aleksandrs Potaičuks ir docents Biznesa vadības koledžā un viesdocents Rīgas Juridiskajā augstskolā. 2020. gadā Latvijas Universitātē aizstāvējis promocijas darbu par pārrobežu administratīvo aktu atzīšanu un kļuvis par tiesību zinātņu doktoru. No 2012. gada līdz 2021. gadam strādājis par tiesneša palīgu un padomnieku Augstākajā tiesā, savukārt kopš 2021. gada ir padomnieks Satversmes tiesā. Specializējies administratīvajās tiesībās un procesā, cilvēktiesību aizsardzībā, kā arī Eiropas Savienības tiesībās. A. Potaičuks ir grāmatu "Eiropas Savienības tiesības. I daļa. Institucionālās tiesības", "Eiropas Savienības tiesības. II daļa. Materiālās tiesības", "Latvijas Republikas Satversmes 91. pants: tiesiskās vienlīdzības princips. Satversmes tiesas judikatūra" līdzautors.

Anita Slokenberga

Anita Slokenberga ir ārste specialitātēs "internists", "geriatri", "veselības aprūpes vadības ārsts" un papildspecialitātē "ārsts eksperts". A. Slokenberga ieguvusi maģistra grādu Visaptverošajā kvalitātes vadībā un maģistra grādu Uzņēmējdarbības vadībā ar specializāciju "Veselības vadība". A. Slokenbergai ir vairāk nekā 35 gadu pieredze ārstniecībā un vadošos amatos tādās ārstniecības iestādēs kā SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca", VSIA "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca" un SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca". Ņemot vērā savu profesionālo pieredzi medicīnā, A. Slokenbergai piedalījusies vairāku grāmatu sagatavošanā medicīnas jomā. Ir 2013. gadā iznākušās grāmatas "Vecums, liktenis, izaicinājums, dāvana" autore un tādu grāmatu kā 2011. gadā izdotās grāmatas "Plaušu simptomu diferenciālā diagnostika", 2005. gadā iznākušās grāmatas "Retās plaušu slimības", kā arī 2004. gadā izdotās grāmatas "Pulmonālā hipertenzija – vecāka gadagājuma pacientiem" līdzautore. A. Slokenberga ir arī vairāku publikāciju medicīnas jomā autore. Kā piemēru var minēt 2017. gada publikāciju "Klepus diagnostika un ārstēšana" žurnālā "Latvijas Ārsts". Pašlaik A. Slokenberga ir Veselības inspekcijas vadītāja un aktīvi iestājas par to, lai pacientu tiesības tiktu ievērotas ar veselības nozari saistītajās valsts pārvaldes un ārstniecības iestādēs.

Ilze Vilka

Ilze Vilka ir zvērināta advokāte Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijā kopš 2012. gada. Liela pieredze medicīnas tiesību, komercietību, projektēšanas un būvniecības jomās. Tā iegūta gan advokāta prakses laikā, gan darbā Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā un starptautiskā inženieru un vides konsultantu uzņēmumā. I. Vilkas daudzpusīgā darba pieredze ir saistīta ar līgumu izstrādi, tiesvedību, uzņēmumu pirkšanu un pārdošanu, aizstāvības nodrošināšanu un cietušo pārstāvību krimināllietās, īpaši medicīnas jomā. I. Vilka līdzdarbojusies arī normatīvo aktu izstrādes procesā, īpaši medicīnas un sabiedrības veselības jomā.

Karina Palkova

Dr.iur. Karina Palkova ir zvērināta advokāte, *BDO Law* padomniece medicīnas tiesību jomā. 2020. gadā Rīgas Stradiņa universitātē aizstāvējusi promocijas darbu "Nepilngadīgo pacientu un ārstniecības personu tiesisko attiecību problemātika ārstniecības procesā". Kopš 2021. gada K. Palkova ir Rīgas Stradiņa universitātes docente, docējot studiju kursus medicīnas tiesību jomā

bakalaura, maģistra un doktora programmu studentiem, topošajiem juristiem un ārstiem. K. Palkova ir arī Rīgas Stradiņa universitātes doktora studiju programmas "Tiesību zinātne" vadītāja un vadošā pētniece. K. Palkovas pētniecības lokā ir tādi jautājumi kā ārstniecības personu tiesības un pienākumi, medicīnas tehnoloģijas un to regulējums, kā arī nepilngadīgo pacientu tiesības. Viņa ir starptautiski recenzējamā juridiski zinātnisko rakstu žurnāla "Socrates" (ISSN 2256-0548) zinātniskā redaktore.

Laura Kadile

Laura Kadile ir juriste un jaunā zinātniece, Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes pētniece. L. Kadile gatavojas aizstāvēt promocijas darbu Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē jaunas tiesību doktrīnas izstrādei plašakai pacientu ar ierobežotu lemtspēju aizsardzībai Latvijā. Līdz šim savu pieredzi ir guvusi juridiskajā praksē, strādājot advokātu birojās, specializējoties civiltiesību, komercietību un administratīvo tiesību jomā, kā arī pasniedzot medicīnas tiesības Latvijas Universitātē – topošajiem juristiem, ārstiem un medicīnas māsām. Kā vieslektore lasījusi lekcijas arī Rīgas Stradiņa universitātē. L. Kadile ir "LU doktorantūras kapacitātes stiprināšana jaunā doktorantūras modeļa ietvarā" granta ieguvēja, Francijas institūta Latvijā Augsta līmeņa zinātniskās prakses stipendijas, Timermaņa stipendijas konkurētspējas pētījumiem sociālajās zinātnēs 2019./2020. gadā, kā arī Latvijas Universitātes studentu zinātniskās konferences "*Mundus et*" stipendijas 2020./2021. akadēmiskā gadā ieguvēja.

Laura Šāberte

Laura Šāberte ir doktora zinātniskā grāda pretendente tiesību zinātnē. Izstrādā promocijas darbu, raksta ar to saistītas zinātniskās publikācijas medicīnas tiesību jomā par pētniecības tematu, kas skar tiesības uz reliģijas brīvību ārstniecībā. L. Šābertei profesionālā pieredze medicīnas tiesību jomā ir kopš 2014. gada. Šajā laikā L. Šāberte strādājusi par lektori Rīgas Stradiņa universitātē, docējot medicīnas tiesību kursus bakalaura un maģistra programmu studentiem. Vienlaikus guvusi profesionālu praktisko pieredzi institūcijās, kurām ir saistošs tiesiskais regulējums medicīnas tiesību jomā. L. Šāberte ir strādājusi juristes amatā Nacionālajā veselības dienestā un SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca". Pašlaik L. Šāberte ir Veselības inspekcijas Juridiskā departamenta vadītāja. L. Šāberte ir piedalījies 2015. gadā izdotās grāmatas "Medicīnas tiesības" tapšanā un ir 4. nodaļas "Ārstniecības personas" autore. Tāpat L. Šāberte ir vairāku 2019. gadā iznākušās grāmatas "Pacientu tiesību likuma komentāri" komentāru autore.

Liene Elizabete Tauriņa

Liene Elizabete Tauriņa 2013. gadā pabeigusi maģistra studijas un ieguvusi jurista kvalifikāciju. Pašlaik strādā globālā uzņēmumā, kura viens no darbības virzieniem ir veselības aprūpe. L. E. Tauriņa ir piedalījusies 2015. gadā iznākušās grāmatas "Medicīnas tiesības" un 2019. gadā izdotās grāmatas "Pacientu tiesību likuma komentāri" sagatavošanā.

Niāra Zālīte

Niāra Zālīte 2018. gadā beigusi Rīgas Stradiņa universitātes Juridisko fakultāti un ieguvusi profesionālo maģistra grādu tiesību zinātnē. N. Zālītei ir vairāk nekā piecu gadu darba pieredze bērnu tiesību aizsardzībā, strādājot Olaines novada bāriņtiesā par bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieci. N. Zālīte studiju laikā Rīgas Stradiņa universitātē uzsākusi pētīt bērnu tiesību aizsardzību ārstniecībā un turpina to darīt. N. Zālīte piedalījusies 2019. gadā izdotās grāmatas "Pacientu tiesību likuma komentāri" sagatavošanā, ir 14. nodaļas "Bāriņtiesas piekritība" autore.

Olga Šķerberga

Olga Šķerberga 2014. gadā Rīgas Stradiņa universitātē ieguvusi maģistra grādu tiesību zinātnē un jurista kvalifikāciju. Tiešie darba pienākumi vairāk nekā 10 gadus saistīti ar bērnu tiesību aizsardzību. O. Šķerberga ir bāriņtiesas locekle Olaines novada bāriņtiesā. Pētnieciskās intereses: bērna tiesības ārstniecībā, bērna izcelsmes tiesiskie aspekti un regulējums, datu aizsardzība.

Ronalds Rožkalns

Ronalds Rožkalns ir zvērināts advokāts, praktizē zvērinātu advokātu birojā "Medicīnas tiesību birojs". Ieguvis ārsta grādu, kā arī tiesību zinātņu maģistra grādu. R. Rožkalns ir vairāku Latvijas un starptautisko zinātnisko publikāciju autors, kuras veltītas dažādiem medicīnas tiesību jautājumiem. R. Rožkalnam ir plaša akadēmiskā darba pieredze, strādājot par lektoru gan Latvijas Tiesnešu mācību centrā, gan arī vairākās augstskolās: Latvijas Universitātē, Rīgas Stradiņa universitātē u.c. Kopš 2015. gada R. Rožkalns ir Eiropas Padomes eksperts HELP (*Human Rights Education for Legal Professionals*) programmas izstrādē, kā arī šīs programmas apmācības vadītājs.

Santa Slokenberga

Dr. iur. Santa Slokenberga ir vecākā lektore Upsalas Universitātē (*Uppsala universitet*) Zviedrijā. 2011. gadā ieguvusi maģistra grādu ar specializāciju medicīnas tiesībās ar izcilību (LL.M) Kenta Universitātē (*University of Kent*) un 2016. gadā aizstāvējusi promocijas darbu medicīnas tiesībās Upsalas Universitātē. Laikā no 2018. līdz 2020. gadam S. Slokenberga ir bijusi pēcdoktorantūras pētniece Lundas universitātē (*Lunds universitet*) un pētījusi cilvēka genoma un datu aizsardzības tiesiskos aspektus. Pašlaik S. Slokenbergas pētniecība skar bērnu tiesības veselības aprūpē, datu aizsardzību, jauno medicīnisko tehnoloģiju, piemēram, mākslīgā intelekta regulējumu.

Šīs grāmatas nodaļas, kuru autore vai līdzautore ir S. Slokenberga, ir sagatavotas ar Zviedrijas Pētniecības padomes (*Vetenskapsrådet*) finansiālo atbalstu, granta līgums dnr VR 2017-02992, projekta nosaukums "Beslutsfattande för barn vid medicinsk behandling med ovissa resultat" (Lēmumi par veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu bērniem neskaidras ārstniecībā izmantotajām metodēs gadījumā).

Signe Mežinska

Ph. D. Signe Mežinska ir Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes asociētā profesore un Klīniskās un profilaktiskās medicīnas institūta vadošā pētniece. Ieguvusi filozofijas maģistra (Latvijas Universitāte) un bioētikas maģistra (*Union Graduate College, ASV*) grādus. 2011. gadā aizstāvējusi promocijas darbu socioloģijā Rīgas Stradiņa universitātē. Pētnieciskās intereses: biomedicīnas pētījumu ētika, ārsta un pacienta attiecības, reprodukcijas ētika, interešu konflikti medicīnā. UNESCO Starptautiskās bioētikas komitejas locekle, Latvijas Universitātes Dzīvības un medicīnas zinātņu pētījumu ētikas komitejas priekšsēdētāja.

Solvita Olsena

Dr. iur. Solvita Olsena ir gan Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes asociētā profesore un vadošā pētniece, gan zvērināta advokāte, kas specializējas veselības (medicīnas) tiesībās un cilvēktiesībās. Ieguvusi ārsta grādu Latvijas Medicīnas akadēmijā (tagad RSU) 1996. gadā un profesionālo jurista kvalifikāciju Latvijas Universitātē 2004. gadā. S. Olsena ir tiesību zinātņu

doktore. Promocijas darbs "Miruša cilvēka aizsardzība un audu izmantošana medicīnā" aizstāvēts Latvijas Universitātē 2010. gadā. Pētniecības intereses: cilvēktiesības veselības aprūpē un tiesības uz veselības aizsardzību, cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem cilvēktiesību aizsardzība, privātās dzīves aizsardzības tiesības, seksuālās un reproduktīvās veselības aizsardzība un tiesības. S. Olsena ir Eiropas Padomes Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanas komitejas locekle.

Šīs grāmatas nodaļas, kuru autore vai līdzautore ir S. Olsena, sagatavotas Latvijas Zinātnes padomes finansēta pētniecības projekta "Cilvēktiesībās balstīta pieeja pacientu ar garīga rakstura traucējumiem un ierobežotu lemtspēju ārstēšanā: tiesiskā, ētiskā un klīniskā perspektīva" (Lzp-2020/1-0397) ietvaros.

No zinātniskajām redaktorēm

Lasītājam tiek nodots grāmatas "Medicīnas tiesības" otrais, papildinātais izdevums. Kopš pirmā izdevuma iznākšanas ir pagājuši septiņi gadi. Šo gadu laikā Latvijā ir pieaugusi izpratne par medicīnas tiesību nozīmi un lomu pacientu cilvēktiesību aizsardzībā un kvalitatīvas veselības aprūpes nodrošināšanā. Īpaši pozitīvi vērtējama arvien pieaugošā izpratne par cilvēka cieņas, pašnoteikšanās un privātās dzīves tiesību aizsardzības nepieciešamību kā priekšnoteikumu uz pacientu vērsta veselības aprūpes organizācijai un nodrošināšanai. Tomēr vienlaikus jānorāda, ka, lai gan pēdējo gadu laikā atsevišķās jomās nacionālās tiesības ir attīstījušās, lielākajā daļā tās tomēr palikušas iepriekšējā līmenī. Tāpat ir vairākas jomas, kur pēdējo gadu laikā notikusi strauja tiesību doktrīnas, tehnoloģiju un zinātnes attīstība, taču tiesiskajā regulējumā Latvijā nav novērojams atbilstošs progress.

Medicīnas tiesību grāmatas papildinātais izdevums aptver nozares pamatus un sniedz lasītājam zināšanas par tiesību pamatprincipiem ikvienā veselības aprūpes situācijā. Vienlaikus lasītājiem tiek piedāvāts padziļināts ieskats atsevišķos nozares jautājumos. Ceram, ka tas noderēs ikvienam – ne tikai juristiem, bet arī jo īpaši pacientiem un veselības aprūpes nozares profesionāļiem.

Pēdējie gadi iezīmējuši uzskatāmu plaisu starp medicīnas tiesībām un jābūtību, no vienas puses, un medicīnas tiesību piemērošanu praksē katrā ārstniecības situācijā. Ideālā gadījumā ikvienā ārstniecības situācijā būtu jādarbojas tiesību normās noteiktajai kārtībai un efektīvai pacientu tiesību aizsardzībai. Tomēr jāatzīst, ka esam visai tālu no realitātes. Šī situācija, kad sistēma tiek pilnveidota nevis preventīvi un tiesībspolitiski, bet *post factum*, risinot konkrētus pacientu tiesību aizskārumus, ir iemesls, kādēļ grāmatā tiesību aizsardzības līdzekļiem un atbildības jautājumiem veselības nozarē pievērsta īpaša uzmanība, atvēlot tam būtisku grāmatas daļu.

Šo grāmatu veidojuši ne tikai vairāki autori ar eksperta līmeņa zināšanām medicīnas tiesību jautājumos, bet arī medicīnas un medicīnas ētikas speciālisti. Salīdzinājumā ar iepriekšējo grāmatas "Medicīnas tiesības" izdevumu šī grāmata ne tikai papildina saturisko jautājumu klāstu, bet paplašina un kuplina arī autoru un zinātnisko redaktoru loku.

Medicīnas tiesības ir ļoti plaša nozare. Grāmata sniedz tikai ieskatu medicīnas tiesību principos un pamatjautājumos, to izpausmē konkrētās situācijās, kā arī iezīmē atsevišķus nozares izaicinājumus turpmākajam darbam. Zinātniskās redaktores cer, ka informācija un zināšanas, kas tiek nodotas lasītājam, stiprinās medicīnas tiesības un veicinās to attīstību Latvijā, tā kalpojot galvenajam mērķim – pacientu tiesību un interešu aizsardzībai.

Grāmatas ceļš līdz lasītājam nav vienkāršs. Tas iespējams, pateicoties visu grāmatas nodaļu autoru ieguldījumam. Viņu vārdus atradīsiet izdevumā. Tāpat grāmatai sagatavoto manuskriptu vērtēšanā un pilnveidē piedalījušies arī ārsti, to vidū transplantoloģe Olga Jegorova, un praktizējoši juristi. Pateicamies ikvienam par viņu profesionālo devumu, kas veicinājis šīs grāmatas nodošanu lasītājiem. Tāpat vēlamies īpaši pateikties Daniēlam Ašnevicam par atbalstu darba tehnisko prasību nodrošināšanā. Visbeidzot un ne mazāk būtiski pateicamies Tiesu namu aģentūrai un īpaši Lolitai Pekai un Alīdai Cakulei par ieinteresētību un ieguldījumu šī papildinātā izdevuma tapšanā.